https://doi.org/10.18485/lsp.2025.6.ch28

Katarina Krželj*
Univerzitet u Beogradu – Filozofski Fakultet
Srbija
https://orcid.org/0000-0002-7213-6404

Milica Mirić
Univerzitet u Beogradu – Filozofski Fakultet
Srbija
https://orcid.org/0009-0004-4037-6405

Vera Ošmjanski
Univerzitet u Beogradu – Filozofski Fakultet
Srbija
https://orcid.org/0000-0002-8682-5411

STAVOVI STUDENATA PREMA VREDNOVANJU POSTIGNUĆA U NASTAVI STRANIH JEZIKA U KONTEKSTU VEŠTAČKE INTELIGENCIJE**

Apstrakt: Ubrzani razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija, a posebno pojava veštačke inteligencije, nameće potrebu za preispitivanjem ciljeva i ishoda učenja, kao i načina vrednovanja studentskih postignuća u nastavi stranih jezika. U skladu sa savremenim metodičko-didaktičkim principima koji u centar učenja stavljaju učenika, neophodno je uključiti studente u proces izbora nastavnih ciljeva i ishoda, metoda rada i vidova vrednovanja postignuća. Cilj ovog rada je da ispita stavove studenata Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu o vrednovanju postignuća u stranom jeziku struke iz perspektive razvoja veštačke inteligencije. Početna pretpostavka je da najveći procenat ispitanika smatra da je neophodna promena načina vrednovanja postignuća u skladu sa mogućnostima koje nudi upotreba veštačke inteligencije. Za potrebe istraživanja kreiran je onlajn upitnik sa pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa i tvrdnjama koje je trebalo proceniti Likertovom skalom. Dobijeni podaci su obrađeni kvantitativno i kvalitativno. Rezultati istraživanja nisu potvrdili početnu pretpostavku, ali su ukazali na otvorena pitanja koja je potrebno razjasniti kako bi izmene u načinu vrednovanja postignuća bile uspešne. Istraživanje predstavlja polaznu osnovu

* kkrzelj@f.bg.ac.rs

** Realizaciju ovog istraživanja finansijski je podržalo Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije u sklopu finansiranja naučnoistraživačkog rada na Univerzitetu u Beogradu - Filozofskom fakultetu (broj ugovora 451-03-137/2025-03/ 200163).

za osmišljavanje novih vidova evaluacije u cilju osavremenjavanja nastavnog procesa i prilagođavanja potrebama studenata.

Ključne reči: nastava, strani jezik struke, veštačka inteligencija, vrednovanje postignuća, stavovi studenata

1. UVOD

U cilju fleksibilnog prilagođavanja zahtevima savremenog društva znanja, koje se konstantno menja na globalnom i tehnološkom nivou, neophodno je da se obrazovanje uskladi sa promenjenim uslovima života i zahtevima koji se mogu zadovoljiti jedino kroz celoživotno učenje, odnosno razvijanjem ključnih kompetencija. Međunarodna komisija za razvoj obrazovanja u kontekstu celoživotnog učenja naglašava značaj intenzivnijeg angažovanja učenika u obrazovnom procesu (Mirkov 2011) što podrazumeva i osposobljavanje pojedinaca za analizu i obradu novih informacija i znanja, uz preuzimanje odgovornosti za vlastiti razvoj.

U tom procesu posebnu ulogu imaju tehničko-tehnološka dostignuća i alati. Da bi učenici i studenti bili sposobni da konstruišu proceduralna i instrumentalna znanja, neophodno je da poseduju digitalne kompetencije, koje su integralni deo drugih kompetencija, i omogućavaju njihov razvoj kroz primenu informacionih tehnologija u učenju (Mirkov 2011). Među njima poseban značaj ima veštačka inteligencija (VI) čija pojava je dovela do značajnih promena u obrazovanju i otvorila niz pitanja.

Od pojave VI intenzivno se traga za modusima njene efikasne integracije u nastavni proces kako za potrebe nastavnika tako i za potrebe studenata. Nastavnicima VI može biti koristan alat koji će im olakšati proces planiranja nastavnih jedinica, kreiranja nastavnih materijala i vrednovanja studentskih postignuća, a studentima otvara mnoštvo novih mogućnosti za učenje stranih jezika. Osim navedenog, integrisanje VI u nastavi omogućava studentima da razviju čitav niz međupredmetnih kompetencija, a nastavnicima da kreiraju interaktivan, participativan nastavni proces, usmeren ka potrebama i interesovanjima studenata.

Istovremeno se nameće pitanje da li u eri VI, uz čiju pomoć je za nekoliko trenutaka moguće napisati seminarski rad, prevesti stručni tekst, rezimirati ga ili interpretirati, do sada korišćeni vidovi vrednovanja postignuća mogu dati validne informacije o nivou studentskih postignuća.

Predmet ovog rada je vrednovanje studentskih postignuća iz predmeta strani jezik struke, dok je njegov cilj utvrđivanje stavova studenata Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu o tom pitanju u kontekstu razvoja i primene veštačke inteligencije.

Analizom teorijskih izvora i rezultata dobijenih anketiranjem studenata nastojali smo da identifikujemo inovativne pristupe vrednovanju studentskih

postignuća prilagođene digitalnom okruženju i upotrebi VI i da sagledamo stavove studenata o njihovoj ulozi u definisanju nastavnih ciljeva i metoda ocenjivanja.

2. VEŠTAČKA INTELIGENCIJA U OBRAZOVANJU

Veštačka inteligencija (VI) u najširem smislu predstavlja interdisciplinarni pristup razumevanju, modelovanju i reprodukovanju inteligencije i kognitivnih procesa korišćenjem računarskih, matematičkih, logičkih, mehaničkih i bioloških principa i uređaja (Frankish and Ramsey 2014). Zbog svog potencijala da podrži učenje u različitim kontekstima dobila je na značaju u obrazovanju (Limna et al. 2022). Pod primenom VI u nastavi stranih jezika se podrazumeva upotreba tehnologija i metoda koje omogućavaju personalizovan pristup, automatsko ocenjivanje i simulaciju razgovora i samim tim mogu unaprediti proces učenja. Naime, VI koristi podatke o napretku učenika da bi prilagodila sadržaj i zadatke individualnim potrebama i tempu učenja. Na taj način ona omogućava personalizovano učenje koje podrazumeva odgovarajući nivo izazova i podrške (Grajeda et al. 2024; Er and Winberger 2023). Kada je reč o vrednovanju, sistemi VI imaju sposobnost automatskog ocenjivanja različitih tipova studentskih radova primenom sofisticiranih algoritama koji procenjuju ispravnost i adekvatnost izbora leksike, gramatičkih struktura i stila. Ova tehnologija ubrzava proces ocenjivanja i pruža detaljniju i konkretnu povratnu informaciju (Er and Winberger 2023). Pored toga, ona omogućava predviđanje postignuća studenata na osnovu ostvarenih rezultata kao i identifikovanje i blagovremeno otklanjanje potencijalnih problema u savladavanju gradiva (Singh and Das 2022). Digitalni alati i VI skraćuju vreme koje nastavnici provode u ocenjivanju, što im omogućava da više vremena posvete pripremi nastavnog procesa. Osim za evaluaciju, oni mogu biti pomoć prilikom kreiranja testova, naloga i sl. Najzad, četbotovi zasnovani na naprednim jezičkim modelima (npr. GPT-3, GPT-4 i Bert) omogućavaju simulaciju autentične komunikacije. U okviru nastave jezika, četbotovi se koriste kao sagovornici, simulatori i asistenti koji mogu da pospeše interakciju i prilagode je nivou znanja učenika (Huang et al. 2022).

Sagledavajući prednosti upotrebe VI iz perspektive studenata, ona je jednostavna za upotrebu, omogućava imerziju i pruža povratne informacije (Huang et al. 2022). Nastavnicima VI može pružiti pomoć pri pripremi nastave, kreiranju dodatnih nastavnih materijala i ocenjivanju (Adamcová and Rusch 2023).

Kada je reč o izazovima njene primene u nastavnom procesu, sama VI navodi etičke aspekte koji se tiču zabrinutosti zbog zaštite privatnosti podataka studenata jer sistemi VI prikupljaju i analiziraju lične informacije (Tinnefeld 2023). Do sada nerešeno etičko pitanje je problem plagiranja (Cotton et al. 2023). Zatim, preterano oslanjanje na tehnologiju može se negativno odraziti na kreativnost (Er

and Winberger 2023) i na sposobnost samostalnog razmišljanja. Studenti mogu razviti pasivan pristup učenju (Er and Winberger 2023), a kod nastavnika može doći do pada motivacije za inoviranje nastave. Prekomerna upotreba VI može dovesti i do depersonalizacije obrazovanja i smanjenja kontakta između učenika i nastavnika, što može izazvati osećanje usamljenosti i nedostatka društvene podrške (Crawford et al. 2024). Budući da su emotivne interakcije i podrška koju studenti dobijaju od nastavnika bitan segment obrazovanja, previše tehnološkog posredovanja može dovesti do osećanja anonimnosti i deindividualizacije. Potencijalna zamena nastavnika veštačkom inteligencijom (Tinnenfeld 2023) izaziva bojazan da bi budući obrazovni sistem zanemario etičko promišljanje, kritičko mišljenje i afektivne interakcije.

3. EVALUACIJA POSTIGNUĆA U UČENJU STRANIH JEZIKA

Uključivanje VI u nastavu stranih jezika ne nameće samo pitanja vezana za podučavanje, već i za praćenje i procenu postignuća učenika.

Evaluacija, kao sastavni deo svakog obrazovnog procesa kojim se povezuju učenje i podučavanje (Nasab 2015, 165), spada u ključne profesionalne nastavničke veštine (Havelka, Hebib, i Baucal 2003). Efikasno sprovedena evaluacija pokazuje u kojoj meri je silabus odgovarajući, da li su primenjene adekvatne strategije učenja i podučavanja, kao i da li su ostvareni ciljevi nastave (Moqbel and Al-Kadi 2023). U okviru nastave stranih jezika, evaluacija omogućava vrednovanje znanja, veština i sposobnost upotrebe jezika. Vrednovanje treba da omogući studentima da prate svoj napredak i da prepoznaju svoje snage i slabosti u upotrebi jezika u autentičnim komunikativnim situacijama. Konstruktivne povratne informacije, fokusirane na postignuća motivišu studente i povećavaju njihovo samopouzdanje.

Tradicionalni pristup evaluaciji kroz standardizovane testove za vrednovanje gramatičkih i leksičkih znanja podrazumeva isključivo procenu stečenog znanja, dok se stepen razumevanja ili veština primene naučenog zanemaruju. Centralni element takvog pristupa je detektovanje i korigovanje grešaka (Huver 2012) pri čemu se zanemaruju jezičke veštine i kompetencije koje su ključne za upotrebu jezika u realnim komunikativnim situacijama. Takav vid vrednovanja demotiviše studente i smanjuje njihovo samopouzdanje.

U digitalnoj eri se javlja potreba za drugačijim pristupima u nastavi, što podrazumeva i prilagođavanje metoda evaluacije. Potrebno je vrednovati ne samo konačni ishod, već i proces učenja, dakle „ceo raspon učeničkih postignuća" (Havelka, Hebib, i Baucal 2003, 23). Okretanje ka novim obrazovnim ciljevima (razvijanje međupredmetnih kompetencija, celoživotno obrazovanje i sl.) pokazuje da uobičajene metode evaluacije nisu dovoljne. Savremeni pristup vrednovanju u oblasti stranih jezika karakteriše usmerenost ka komunikativnoj kompetenciji, autonomiji u učenju ili sposobnosti rešavanja problema. Za razliku od tradicionalnog pristupa gde je evaluacija delegirana drugima, autonomija

u učenju zasniva se na principu samoevaluacije. Studenti treba da budu osposobljeni da vrednuju sopstvena postignuća, bilo kroz vođenje dnevnika učenja ili portfolija, bilo kroz zajedničku evaluaciju proizvoda grupnog rada nakon završetka određenog projekta (Wolf 2001, 10). Davanjem povratnih informacija učesnicima drugih grupa, učenici razvijaju veštinu realne procene svog napretka kroz poređenje sopstvenih procena, procena drugih učenika i procena nastavnika. Sam proces vrednovanja postaje transparentan, a kultura davanja povratnih informacija doprinosi otvorenim odnosima među učenicima i jačanju međusobnog poštovanja (Frisch 2019, 24).

Danas postoje mnogi digitalni alati koji se mogu primeniti u evaluaciji (npr. onlajn kvizovi, alati za samoevaluaciju koji daju povratne informacije, simulacije i sl.), a njihovo uključivanje u ovaj proces stvara inkluzivna i dinamička obrazovna okruženja prilagođena svakom učeniku (Dias et Nasrallah 2024). Neka istraživanja (Mavropoulou 2023; Zaiarna, Zhyhadlo and Dunaievska 2024) pokazuju da se nastavnici, iako imaju pozitivan odnos prema upotrebi VI u evaluaciji, i dalje drže tradicionalnih načina vrednovanja znanja jer su im poznati, a kao značajnu prepreku u korišćenju VI navode nedostatak smernica i preporuka za korišćenje novih tehnologija prilikom vrednovanja učeničkih postignuća. Pored toga, VI u ovom stadijumu svog razvoja još uvek nije u mogućnosti da prepozna stilističke i semantičke jezičke pojave (poput prenesenih značenja, igri reči, idioma i sl.).

Evaluacija, kao što je već napomenuto, ne pruža samo uvid u studentska postignuća, već daje značajan doprinos unapređenju nastavnog procesa. U tom procesu značajno mesto pripada i studentima čije učešće omogućava adekvatan izbor nastavnih sadržaja u skladu sa njihovim stvarnim potrebama, a i doprinosi i transparentnijem vrednovanju njihovih postignuća.

4. STUDENTI I NJIHOVA ULOGA U KREIRANJU OBRAZOVNOG PROCESA

Kada govorimo o participativnosti, odnosno pravu učenika da učestvuju u donošenju odluka o nastavnom procesu i transparentnosti nastavnog procesa i procesa podučavanja, imamo u vidu metodičko-didaktičke principe autonomije, transparentnosti i participacije (Marchand und Spiegler 2020; Funk 2010).

Interaktivni model, karakterističan za konstruktivističku teoriju učenja, postavlja učenika u središte obrazovnog procesa, naglašavajući njegovu autonomiju. Autonomija se pri tom definiše kao sposobnost učenika da samostalno organizuje proces učenja, što uključuje definisanje ciljeva i sadržaja učenja, planiranje napredovanja, izbor tehnika učenja, kao i evaluaciju procesa i ishoda učenja (Holec 1981). Ključni principi autonomnog učenja uključuju autentičnost nastavnog materijala, grupni rad i samoevaluaciju (Wolf 2001). Kada je reč o tehnikama učenja, autonomno konstruktivističko učenje podrazumeva da učenici imaju slobodu izbora i mogućnost evaluacije efikasnosti različitih tehnika i strategija učenja (Marchand und Spiegler 2020). U tom kontekstu

princip transparentnosti omogućava učenicima da učestvuju u izboru nastavnih ciljeva, a princip participacije ih uključuje u proces donošenja pedagoških odluka, uključujući i one koje se tiču vrednovanja njihovih postignuća.

Participacija podrazumeva pregovaranje i suodlučivanje koje se ostvaruje uključivanjem učenika u proces donošenja odluka na nivou škole i odeljenja, pri čemu im se daje prilika da utiču na oblasti koje su za njih od posebnog značaja (Müller-Kuhn 2021, 3). Na taj način oni se osposobljavaju za realno sagledavanje i procenu vlastitog napretka, kao i za planiranje daljeg toka učenja. U procesu participacije, učinici razvijaju niz kompetencija kao što su kritička refleksija, samoprocena, kao i veštine definisanja i postizanja individualnih ciljeva učenja. Zahvaljujući tome oni preuzimaju deo odgovornosti za rezultate učenja, bilo da je reč o individualnom ili grupnom radu.

Za uspešnu integraciju učenika u proces vrednovanja postignuća ključno je da budu upoznati sa kriterijumima ocenjivanja. To je moguće postići zajedničkim definisanjem kriterijuma ocenjivanja na početku semestra, dostupnih u pisanoj formi. Pored kriterijuma, tokom te inicijalne faze treba definisati i nastavne ciljeve, identifikovati načine za postizanje tih ciljeva i uspostaviti pravila koja će svi učesnici poštovati tokom grupnog rada (Frisch 2019).

Zajednički imenitelj predstavljenih principa jeste promenjeni odnos između učenika i nastavnika. Princip participacije inherentno podrazumeva težnju ka promeni koja se manifestuje u preraspodeli moći između učenika i nastavnika (Müller-Kuhn 2021, 7). U konstruktivističkom kontekstu, nastavnik više ne određuje tok nastave, već ga oblikuje zajedno sa učenicima. Njegova uloga se transformiše, te on treba da prati i olakšava proces učenja, kao i da kreira prostor za učenje (Wolf 2001, 13).

5. KONTEKST I SPECIFIČNOSTI FILOZOFSKOG FAKULTETA UNIVERZITETA U BEOGRADU

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu organizuje nastavu engleskog, ruskog, francuskog, nemačkog, italijanskog i španskog jezika kao jezika struke. Učenje stranog jezika je obavezan deo kurikulum na svim odeljenjima fakulteta i obuhvata četiri semestra. Primarni cilj programa je osposobljavanje studenata za razumevanje pisanih tekstova radi praćenja naučne i stručne literature, kao i interpretacije sadržaja stručnih tekstova na stranom jeziku. Pored toga, program obuhvata razvoj veština usmenog i pismenog izražavanja kroz izradu beležaka, izveštaja, rezimea i drugih oblika stručne komunikacije, kao i prevod stručnih tekstova za sopstvene potrebe.

Analiza plana i programa iz 1997. i 2003. godine i silabusa iz 2021. godine pokazala je da su se tokom tog razdoblja menjali nastavni ciljevi i sadržaji, ali ne i načini vrednovanja postignuća. Prema silabusu iz 2021. godine ispit iz predmeta Strani jezik 1 polaže se pismeno u vidu gramatičkog testa, dok se na drugoj godini studija ispit polaže usmeno i podrazumeva proveru prevoda stručnog teksta koji su studenti unapred pripremili kao i razgovor o sadržini teksta.

Savremeni uslovi učenja i brz razvoj tehnologije i VI nameće potrebu za reformom načina vrednovanja postignuća studenata. To podrazumeva uvođenje metoda evaluacije koje će preciznije određivati u kojoj meri su razvijene veštine i kompetencije studenata koje su im neophodne u savremenom akademskom i profesionalnom okruženju.

6. ISTRAŽIVANJE

Istraživanje je sprovedeno metodom ankete akademske 2023/24. godine i obuhvatilo je 168 studenata sve četiri godine Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu koji su na prve dve godine studija učili jedan od navedenih jezika: engleski, nemački, francuski, španski, italijanski i ruski. Za potrebe ispitivanja stavova studenata o vrednovanju postignuća u nastavi stranog jezika struke u digitalnoj eri, konstruisan je upitnik koji je sadržao 6 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, kao i pitanja sa trostepenom Likertovom skalom. Upitnik je distribuiran putem alata Google Forms, pomoću kog su odgovori i prikupljeni. Dobijeni rezultati su podvrgnuti kvalitativnoj i kvantitativnoj analizi.

Obrađena pitanja možemo da razvrstamo u tri grupe: pitanja koja se tiču stavova o mogućim načinima vrednovanja postignuća u nastavi stranog jezika struke; pitanja koja se odnose na stavove o upotrebi veštačke inteligencije u tom procesu, kao i pitanja koja se tiču stavova o participativnosti studenta u izboru ciljeva i vrednovanja postignuća iz predmeta strani jezik struke.

7. REZULTATI I DISKUSIJA

Ispitanici su prvo iskazivali svoje slaganje/neslaganje sa tvrdnjom da je neophodno promeniti način ispitivanja znanja stranog jezika struke u skladu sa razvojem tehnologije uključujući VI. Najveći procenat ispitanika (39,5%) se nije složio sa tvrdnjom, čak 32,3% ispitanika nije imao stav po tom pitanju, dok se 28,1% ispitanika složilo da je neophodno promeniti način ispitivanja. Pretpostavlja se da studenti pridaju značaj prevođenju iz uverenja da ono predstavlja najsvrsishodniji oblik vrednovanja postignuća u okviru nastave stranog jezika struke na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, budući da doprinosi ostvarenju njenog osnovnog cilja – razvijanju veštine razumevanja pisanih stručnih i naučnih tekstova. Dodatno, moguće je da studenti prevod percipiraju kao relevantan zbog toga što je predviđen silabusom kao oblik provere znanja, te ga stoga povezuju sa realizacijom svojih predispitnih i ispitnih obaveza.

Kad je reč o predlozima novih vidova ocenjivanja u kontekstu upotrebe veštačke inteligencije, odgovor je dalo trećina ispitanika. Od tog broja, 20,7% je navelo da ne zna kakve su konkretne primene novih vidova ocenjivanja u kontekstu upotrebe VI moguće, dok skoro 34% ispitanika ne bi uopšte koristilo VI u ocenjivanju. U velikom broju slučajeva, studenti su istakli bojazan da može doći

do zloupotrebe i navode etičke razloge. Preostalih 45,3% odgovora su se delom odnosila na upotrebu VI u ocenjivanju, a delom na upotrebu VI u celokupnom nastavnom procesu. Predloženi su sledeći vidovi primene: provera razumevanja pročitanog teksta ili teksta koji je kreirala VI, razgovor o literaturi, razgovor sa četbotom, simulacija razgovora i provera tekstova koje je prethodno kreirala VI.

U delu upitnika koji je ispitivao stavove ispitanika o uključivanju studenata u izbor nastavnih ciljeva i ispitnih zadataka, rezultati su pokazali određeni stepen neodlučnosti. Naime, 39,3% ispitanika nije imalo definisan stav o potrebi uključivanja studenata u izbor nastavnih ciljeva, dok je 6,7% smatralo da studenti ne bi trebalo da učestvuju u odlučivanju o njima. Slična neodlučnost zabeležena je i u vezi s učešćem studenata u izboru ispitnih zadataka, gde je 22% ispitanika smatralo je da studenti ne treba da učestvuju, dok je 36,3% ostalo neutralno. Moguće je uočiti da je procenat ispitanika koji tvrde da studenti treba da učestvuju u definisanju nastavnih ciljeva veći (54%) od procenata onih koji smatraju da treba da učestvuju u odlučivanju o izboru ispitnih zadataka (41%).

Prikazane rezultate treba posmatrati u kontekstu prethodnih istraživanja prema kojima ključnu ulogu u omogućavanju participacije studenata ima nastavnik. On treba da prilagodi svoju ulogu i pruži studentima mogućnost i podsticaj da učestvuju (Müller-Kahn 2021, 5). Bilo bi značajno ispitati prethodna iskustva studenata sa participacijom kako bi se nastavnicima olakšao zadatak ne samo da im pruže mogućnost za participaciju, već i da im ukažu na prednosti participacije, poput osećanja sopstvene delotvornosti i sposobnosti za samostalno delovanje.

Cilj sledećeg pitanja bio je da se utvrde stavovi studenata o mogućim načinima provere znanja i umeća iz stranih jezika struke. Studentima je bio ponuđen veći broj aktivnosti uz mogućnost označavanja više odgovora: a) prevod stručnog teksta; b) gramatički test; c) test provere poznavanja terminologije; d) esej; e) prezentacije; f) pisanje rezimea na stranom jeziku; g) pisanje rezimea na srpskom jeziku teksta pisanog na stranom jeziku; h) usmeno parafraziranje; i) pismeno parafraziranje; j) provera razumevanja audio/video materijala; k) provera razumevanja pročitanog teksta; l) razgovor na određenu temu iz struke; m) uzajamno ocenjivanje zadataka tokom nastave; n) aktivno učešće na predavanjima; o) timski rad na rešavanju određenog problema (pismeno/usmeno). Osim toga, studenti su sami mogli da predlože aktivnost koju smatraju relevantnom. U narednom pitanju bila je ostavljena mogućnost obrazloženja odabira aktivnosti.

Dobijeni rezultati pokazali su da je najveći broj studenata odabrao prevod stručnog teksta (73,7%) i proveru razumevanja pročitanog (71,9%) zato što smatraju da ovi vidovi provere najviše odgovaraju njihovim potrebama. Navedeno obrazloženje može proisticati iz uverenja studenata da će strani jezik struke prvenstveno koristiti za praćenje stručne literature. Ipak, 32,7% studenata u obrazloženju svog stava navodi da gramatici i prevodu nije mesto u nastavi stranog jezika struke jer se oni podučavaju na prethodnim nivoima obrazovanja.

U nešto manjem procentu studenti su smatrali da je razgovor na određenu temu iz struke pogodan za vrednovanje znanja iz jezika struke. Ako se ovome dodaju provera razumevanja audio/video materijala za koju se opredelilo 50,9% ispitanika, kao i prezentacije i usmeno parafraziranje (zastupljeni su podjednakim procentom od 44,3%), zaključujemo da studenti veštini govora pridaju veliki značaj. Studenti se slažu sa tvrdnjom da se cilj učenja jezika ne može ostvariti ukoliko se ne vreduju veštine slušanje i govora (McKay 2006: 177).

Preko polovine ispitanika opredelilo se za najzastupljenije vidove provere znanja: gramatički test (55,1%) i test provere poznavanja terminologije (56,3%). Neki to obrazlažu sopstvenim preferencijama u učenju („lično mi prijaju relativno konvencionalni načini učenja jezika") ili smatraju neophodnim („neizbežno je ispitivanje gramatike"; „najvažnije je pravilno izražavanje što se postiže učenjem gramatike i neophodno je razumevanje terminologije"). Bilo bi značajno ispitati u kojoj meri su iskustva tokom prethodnog školovanja uticala na takav stav. Polovina učesnika u istraživanju (50,3%) smatra da aktivno učešće na predavanjima treba uzeti u obzir prilikom vrednovanja postignuća. Više od trećine studenata navelo je da je za vrednovanje postignuća pogodno i pisanje eseja (36,5%), pisanje rezimea (34,1%) i pismeno parafraziranje (32,9%). Približno isti postotak studenata (35,3%) smatra da i rešavanje problema u timu može biti aktivnost koja se vrednuje. Studenti koji nisu istakli relevantnost ove aktivnosti za vrednovanje kao argument su naveli da se svi članovi tima ne angažuju u istoj meri ili da studenti na nižem nivou znanja osećaju pritisak i smatraju da usporavaju timski rad. Najniži procenat (12,6%) ispitanika opredelio se za vršnjačko ocenjivanje. I u slučaju vršnjačkog ocenjivanja, bilo bi značajno ispitati da li su studenti upoznati sa ovim vidom vrednovanja i kakva su im prethodna iskustva. Samo jedan ispitanik se izjasnio za aktivnost koja nije bila ponuđena, a to je prevod teksta na strani jezik. Potrebu za vrednovanjem sve četiri jezičke veštine istaklo je 26,2% studenata. Neki od ispitanika se ne smatraju kompetentnim da odlučuju o vidovima evaluacije, ali ne odbijaju mogućnost da u tom procesu participiraju.

8. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pokazuju divergentne stavove studenata prema potencijalnim izmenama postojećih vidova evaluacije znanja stranih jezika struke na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Približan procenat ispitanika izražava pozitivan, neutralan i negativan stav, pri čemu najmanji broj studenata smatra da je neophodno promeniti način vrednovanja postignuća. Iako podržavaju kombinaciju različitih metoda evaluacije, pri čemu prednost daju praktičnoj primeni jezika, interakciji i timskom radu, najveći broj ispitanika naveo je prevod i proveru razumevanja pročitanog teksta kao najadekvatnije načine vrednovanja. Ispitanici nadalje, prioritet daju sposobnosti snalaženja u realnim komunikativnim situacijama i razumevanju stručnih materijala, ali ne

odbacuju gramatičke testove i pismene zadatke. Na temelju tih saznanja moguće je zaključiti da je neophodno upoznati studente sa alternativnim vidovima vrednovanja znanja i ukazati im na njihov značaj i prednosti budući da je to preduslov za inoviranje procesa evaluacije.

Dobijeni rezultati su opovrgnuli početnu hipotezu da najveći broj studenata smatra neophodnom promenu načina vrednovanja postignuća u skladu sa mogućnostima koje nudi upotreba veštačke inteligencije, iako se hipoteza zasnivala na pretpostavci da studenti u velikoj meri koriste veštačku inteligenciju za prevođenje stručnih tekstova, što bi moglo dovesti u pitanje smislenost prevoda kao oblika provere znanja. Moguće je da studenti prevođenju pridaju veliki značaj iz dva razloga. Sa jedne strane studenti veruju da će prevođenjem najefikasnije postići cilj nastave stranog jezika struke koji podrazumeva osposobljavanje za razumevanje pisanih tekstova radi praćenja naučne i stručne literature. S druge strane, moguće je da prevod, kao oblik vrednovanja predviđen silabusom, smatraju posebno značajnim upravo zato što im je primarni cilj da ispune svoje predispitne i ispitne obaveze.

Kada je reč o primeni VI, studenti je prepoznaju kao pomoćni alat za analizu tekstova, simulaciju razgovora i generisanje testova, dok nešto više od polovine ispitanika nije sigurno da se VI može koristiti za potrebe vrednovanja ili je protiv toga. Ovi podaci impliciraju da je potrebno upoznati studente sa mogućnostima i ograničenjima upotrebe VI za potrebe vrednovanja. Osim toga, neophodno im je približiti principe participativnosti, transparentnosti i autonomije. Aktivno uključivanje studenata u donošenje odluka o nastavnom procesu posebno je važno jer značajan deo ispitanika ima neutralan stav ili je nesiguran kada je u pitanju njihova uloga u tom procesu.

Na osnovu teorijske analize i rezultata dobijenih anketiranjem može se zaključiti da je načine vrednovanja neophodno prilagoditi izmenjenim okolnostima usled razvoja digitalnih tehnologija. Uloga nastavnika je da identifikuje načine evaluacije postignuća koji bi odgovarali nastavi u digitalnoj eri. Funkcionalnost tih vidova evaluacije nužno je proveriti u nastavnom procesu i u saradnji sa studentima izabrati one koji efikasno omogućavaju postizanje definisanih nastavnih ciljeva.

Dalja istraživanja trebalo bi da identifikuju svrsishodne alternativne načine evaluacije i ispitaju razloge negativnog stava studenata prema VI. Istovremeno treba utvrditi u kojoj meri nastavnici smatraju da je vrednovanje postignuća potrebno uskladiti sa izmenjenim kontekstom obrazovanja, kao i u kojoj meri su upoznati sa značajem participacije studenata u tom procesu.

Literatura

Adamcová, S., and M. Rusch. "Integrating Artificial Intelligence in Language Curricula: Empowering Students for Future Competencies." *Journal of Linguistics and Language Teaching* 12, br. 2 (2023).

Cotton, D. R. E., P. A. Cotton, and J. R. Shipway. "Chatting and Cheating: Ensuring Academic Integrity in the Era of ChatGPT." *Innovations in Education and Teaching International* 61, br. 2 (2023): 228–239. https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148.

Crawford, J., K. A. Allen, B. Pani, and M. Cowling. "When Artificial Intelligence Substitutes Humans in Higher Education: The Cost of Loneliness, Student Success, and Retention." *Studies in Higher Education* 49, br. 5 (2024): 883–897. https://doi.org/10.1080/03075079.2024.2326956.

Dias, Dany, et Rita Nasrallah. 2024. *À portée de main: Répertoire d'outils technologiques pour l'évaluation alternative*. https://ecampusontario.pressbooks.pub/repertoire/.

Er, E.P.E., and A. Weinberger. "Exploring the Role of AI-Based Conversational Agents for Collaborative Learning of English as a Foreign Language." *Journal of Linguistics and Language Teaching* 12, br. 2 (2023).

Frankish, K., and W.M. Ramsey. *The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

Frisch, Julia. 2019. "Leistungsbewertung partizipativ gestalten." *Mateneen: Praxishefte Demokratische Schulkultur* 3: 23–25. https://www.pedocs.de/volltexte/2019/17740/pdf/Frisch_2019_Leistungsbewertung_partizipativ_gestalten.pdf. (pristupljeno 10 jula 2024.)

Funk, H. 2010. „Methodische Konzepte für den Deutsch als Fremdsprache-Unterricht." *Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*, (hrs.) Cristian Fandrych, Brite Hufeisen, Hans-Jürgen Krumm und Claudia Riemer. Berlin u.a.: Walter de Gruyter: 939–951

Grájeda, A., J. Burgos, P. Córdova, and A. Sanjinés. "Assessing Student-Perceived Impact of Using Artificial Intelligence Tools: Construction of a Synthetic Index of Application in Higher Education." *Cogent Education* 11, br. 1 (2023). https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2287917.

Havelka, Nenad, Emina Hebib, i Aleksandar Baucal. 2003. *Ocenjivanje za razvoj učenika*. Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta RS.

Holec, Henri. 1981. *Autonomy in Foreign Language Learning.* Oxford: Pergamon.

Huang, W., K. F. Hew, and L. K. Fryer. "Chatbots for Language Learning—Are They Really Useful? A Systematic Review of Chatbot-Supported Language Learning." *Journal of Computer Assisted Learning* 38, br. 1 (2022): 237–257. https://doi.org/10.1111/jcal.12610.

Huver, Emmanuelle. 2012. "Evaluation, changement, représentations – Vers une interrogation de quelques allants de soi en didactique des langues." *Cahiers de l'ASDIFLE*, 23: 13–24. https://hal.science/hal-01375909

Limna, Pongsakorn, Somporch Jakwatanatham, Sutithep Siripipattanakul, Pichart Kaewpuang, and Patcharavadee Sriboonruang. "A Review of Artificial Intelligence (AI) in Education during the Digital Era." *Advance Knowledge for Executives* 1, br. 1 (2022): 1–9. https://ssrn.com/abstract=4160798.

Marchand, Silke, und Juliane Spiegler. 2021. „‚Einfach hinnehmen' – Partizipation bei der Leistungsbewertung". *Zeitschrift für Grundschulforschung* 14: 257–272. https://doi.org/10.1007/s42278-021-00109-8. (pristupljeno 12. juna 2024).

Mavropoulou, Eleni. 2023. "Exploitation de l'intelligence artificielle dans l'enseignement du français langue étrangère sur objectifs spécifiques : une étude de cas." *Ziglôbitha, Revue des Arts, Linguistique, Littérature & Civilisations* 8: 63–70. https://doaj.org/article/3b221d734a6645e7b7ed330f636c2c22

McKay, Penny. 2006. Assessing Young Language Learners. Cambridge: Cambridge University Press.

Mirkov, Snežana. 2011. "Konstruktivistička paradigma i obrazovanje za društvo znanja: Progresivni diskurs u nastavi." In *Zbornik radova naučno-stručnog simpozijuma sa međunarodnim učešćem Tehnologija, informatika i obrazovanje – za društvo učenja i znanja, TIO6*, edited by Dragana Golubović, 63–70. Čačak: Tehnički fakultet. http://www.ftn.kg.ac.rs/konferencije/tio6/index.html. (pristupljeno 12. jula 2024).

Moqbel, Marwan Saeed Saif, and Abdu M. Talib Al-Kadi. 2023. "Foreign language learning assessment in the age of ChatGPT: A theoretical account." *Journal of English Studies in Arabia Felix* 2 (1): 71–84. https://doi.org/10.56540/jesaf.v2i1.62.

Müller-Kuhn, Daniela. 2021. Schülerinnenpartizipation: Ein Paradox oder ein Phänomen mitten im Wandel? Eine multiperspektivische und multimethodische Darstellung von Schüler*innenpartizipation im Schulalltag.* https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/210699/1/Mueller-Kuhn_Daniela_Dissertation.pdf (pristupljeno 2. avgusta 2024.).

Nasab, Fatemeh Ghanavati. 2015. "Alternative versus Traditional Assessment." *Journal of Applied Linguistics and Language Research* 2 (6): 165–178.

Singh, H. P. "The Role of Artificial Intelligence (AI) in Personalized Learning and Student Assessment." *International Educational Applied Scientific Research Journal* [IEASRJ].

Tinnefeld, T. 2023. "Artificial Intelligence in Foreign Language Teaching – Insights from an Interview with ChatGPT and Bard." *Journal of Linguistics and Language Teaching* 12, br. 2.

Wolf, Dieter. 1998. "Fremdsprachenlernen als Konstruktion: Einige Anmerkungen zu einem viel diskutierten neuen Ansatz in der Fremdsprachendidaktik." *Babylonia.* http://babylonia.ch/fileadmin/user_upload/documents/2002-4/wolffint.pdf. (pristupljeno 5. juna 2024.)

Zaiarna, Inna, Olena Zhyhadlo, and Olha Dunaievska. 2024. "ChatGPT in Foreign Language Teaching and Assessment: Exploring EFL Instructors' Experience." *Information Technologies and Learning Tools* 102 (4): 176–191.

STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS EVALUATION IN LSP COURSES IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Summary

The rapid development of information and communication technologies, particularly the rise of artificial intelligence, necessitates a review of learning goals and outcomes, as well as methods of evaluating student performance in foreign language teaching. In accordance with contemporary didactic principles that place the learner at the centre of the educational process, it is essential to involve students in determining

learning objectives and outcomes, as well as teaching and assessment methods. This study aims to examine the attitudes of students at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade, regarding evaluation in Language for Specific Purposes (LSP) courses from the perspective of artificial intelligence development. The initial hypothesis was that the majority of respondents believed it was necessary to change assessment methods in line with the possibilities offered by artificial intelligence. The examined group consisted of 168 students who, during their initial two years of study, learned one of the following languages: English, German, French, Spanish, Italian, or Russian. The obtained data were analysed both quantitatively and qualitatively. The research findings did not corroborate the initial hypothesis but highlighted issues that require clarification to facilitate effective modification of assessment methods. This study may serve as a foundation for developing new evaluation methods aimed at modernising the educational process and adapting it to student needs.

Keywords: teaching, LSP, artificial intelligence, evaluation, students' attitudes